

Lærervejledning: Til Dagen og Vejen

Til Dagen og Vejen er et web-baseret undervisningsmateriale, som primært henvender sig til elever i 4.-6. klasse, og som først og fremmest kan bruges i fagene dansk og historie. Hjemmesiden er tænkt som et supplement eller som forberedelse til et besøg i Arbejdermuseets faste udstilling ”Familien Sørensen – en arbejderfamilie på Østerbro”. Udstillingen handler om en familie, der flytter fra provinsen til København i 1882. Selvom udstillingen følger en bestemt autentisk familie, fortæller udstillingen også meget om, hvordan tilværelsen formede sig for de mange tusinder af familier, der flyttede til storbyerne i slutningen af 1800-tallet.

På hjemmesiden tager vi ikke udgangspunkt i en bestemt familie, men bevæger os rundt i forskellige temaer, der tilsammen fortæller om arbejderbefolkningens arbejds- og hverdagsliv i slutningen af 1800-tallet. Hjemmesiden er opdelt i 5 hovedtemaer: Bolig, husholdning, arbejde, børneliv og økonomi. Under hvert tema er der en række korte tekster og fotos, der fortæller mere detaljeret om temaet. Under hvert tema er der desuden en række opgaver, som eleverne kan løse. Opgaverne er tænkt som aktiviteter, der kan sætte børnenes hverdag i relation til vilkårene for godt 100 år siden. Opgaverne kan laves i samarbejde med andre fag som matematik, håndarbejde og hjemkundskab.

Det er muligt for eleverne selv at surfe rundt på hjemmesiden, og det er tilladt, at børnene henter illustrationerne og bruger dem i forbindelse med undervisningen, f.eks. som illustrationer til en opgave eller som en del af en powerpoint-præsentation.

Det er også muligt for læreren at sakse i hjemmesiden for at lave et skræddersyet materiale til eleverne.

Hjemmesiden er temmelig omfattende, så det kan anbefales, at eleverne deles op i grupper, der beskæftiger sig med hver deres tema.

De forskellige temaer

Bolig

Vi har valgt at tage udgangspunkt i en typisk opgang på Nørrebro. Det drejer sig om Ahornsgade nr. 18. Temaet starter med en kort præsentation af København i slutningen af 1800-tallet, og gennem en række kort kan eleverne zoome sig ind på Ahornsgade nr. 18. Her får eleverne mulighed for at kigge indenfor hos beboerne i lejlighederne og se, hvem og hvor mange der boede der i 1895-96. Ved en enkelt lejlighed kan eleverne gå yderligere på opdagelse og se en grundplan over lejligheden, hvor familiens møbler er placeret. Og eleverne kan se, hvorledes man indrettede sig i en lille 2-værelses lejlighed med 7 beboere.

For at sætte de trange forhold i perspektiv kan eleverne printe grundplanen ud, måle deres eget værelse op og tegne det ind på grundplanen.

En anden mulighed er at tegne lejligheden op i klasseværelset ved hjælp af kridt eller malertape. På den måde kan eleverne få en konkret oplevelse af, hvor trangt det har været. Grundplanen er målfast, og lejlighedens størrelse kan aflæses af tegningen.

Oplysningerne om beboerne i Ahornsgade nr. 18 er baseret på folketællingen fra 1895 og politiets mandtalslister fra 1896. Der er derfor tale om ”rigtige mennesker”. I folketællingerne er det også oplyst, hvornår og hvor beboerne er født. Beboernes baggrund og alder kan danne baggrund for en diskussion om indvandring (de fleste kom fra provinsen).

Generelt var familierne i slutningen af 1800-tallet meget børnerige, men flere af familierne i opgangen består kun af forældre og 2-3 børn. Det drejer sig om meget unge familier og om familier,

hvor de ældste børn er flyttet hjemmefra. Det skal man være opmærksom på, hvis man vil diskutere familieformer og -størrelser i slutningen af 1800-tallet.

Det er værd at lægge mærke til, at der i et par af lejlighederne bor enlige kvinder sammen, eller med en logerende. Dette fortæller noget om de økonomiske vilkår for kvinder uden en mandlig forsørger.

Forskellen på mænds og kvinders løn kan ses under temaet Økonomi.

Husholdning

Her fortælles der om de daglige gøremål i hjemmet. Det vil sige tøjvask, rengøring, indkøb og madlavning. I slutningen af 1800-tallet var det en selvfølge, at kvinderne tog sig af husholdningen, selvom der findes eksempler på mænd, der også deltog i det huslige arbejde. Et oplagt emne at tage op er arbejdsfordelingen mellem kønnene, og sammenligne den med børnenes oplevelse af mænds og kvinders pligter i dag.

Temaet lægger også op til flere tværfaglige aktiviteter i samarbejde med faget hjemkundskab.

Børnene kan f.eks. prøve at vaske tøj i hånden og få en fornemmelse af, hvor vanskeligt og tidskrævende det var at holde en hel familie med rent tøj.

I underafsnittet om madlavning findes en række opskrifter på hverdagsmad fra slutningen af 1800-tallet. Kosten var simpel og uden de store variationer, i forhold til i dag, og det er oplagt at lade eleverne prøve at købe ind og prøve nogle af opskrifterne. Under temaet Økonomi er der et par husholdningsbudgetter, og det er muligt at regne ud, hvor mange penge en familie havde til mad hver dag. Eleverne kan så forsøge at sætte en menu sammen ud fra opskrifterne og købe ind for det beløb, en familie havde til rådighed.

Arbejde

Under temaet Arbejde kan eleverne se og læse om arbejdsforhold i slutningen af 1800-tallet. Der er flere eksempler på arbejdspladser, hvor forholdene har været forskellige. Og risikoen for arbejdsulykker illustreres også. Formålet med temaet er at give et billede af, hvordan forholdene var på datidens arbejdspladser, hvor det fysiske arbejde og risikoen for at komme til skade var væsentligt mere fremtrædende end i dag. Derudover er der et afsnit om organisering og den faglige kamp. Her forklares det kort, hvorfor arbejderne organiserede sig, og eleverne får mulighed for at se eksempler på forskellige fagforeningers faner. Det er ikke hensigten, at eleverne får et overblik over fagbevægelsens tidlige historie, men afsnittet giver en kort introduktion til, hvad fagforeninger er. Temaet lægger op til, at eleverne undersøger, hvor meget tid deres egne forældre bruger på arbejde, og hvordan de ville have det, hvis deres forældre måtte arbejde 10-12 timer hver dag.

Børn

Her fortælles gennem tekst og billeder om, hvordan børnenes liv og hverdag formede sig. Temaet er opdelt i flere undertemaer, der handler om leg og legetøj, skolegang og ikke mindst børnearbejde.

Det er oplagt at diskutere børns arbejde i Danmark i slutningen af 1800-tallet og sammenligne det med danske børns pligter i dag og børnearbejde i den tredje verden. Der findes flere gode hjemmesider, der omhandler børnearbejde. Det drejer sig bl.a. om www.redbarnet.dk og www.dennis-rk.dk. På begge hjemmesider er der skolemateriale om børnearbejde.

Under temaet Leg og legetøj er der eksempler på legetøj fra slutningen af 1800-tallet. Generelt havde børn fra arbejderfamilier ikke ret meget legetøj, og det, man havde, var ofte hjemmelavet. Der er en opskrift på, hvordan man laver en kludedukke, som evt. kan laves i forbindelse med håndarbejdsundervisningen.

Idrætshistorisk Værksted har udgivet en serie bøger med gamle idrætslege, hvor man kan finde masser af lege, der dels er blevet brugt i skolens gymnastiktimer, dels i baggården og ude på gaden. Bogserien er skrevet af Jørn Møller og hedder *Gamle Idrætslege i Danmark*. Serien kan bestilles på www.ihv.dk. De gamle lege er oplagte at bruge i et tværfagligt projekt mellem historie og idræt.

Økonomi

Det sidste tema omhandler en arbejderfamilies indtægter og udgifter. Det er svært at forstå, hvordan en familie kunne leve af en indtægt på et par tusinde kroner om året. Derfor har vi forsøgt at omregne familiernes indtægter og udgifter til nutidens kroner. I den forbindelse er det helt oplagt at lade eleverne undersøge, hvor meget deres egne forældre tjener, og lave en sammenligning med indtægterne i slutningen af 1800-tallet.

Der findes også to husholdningsbudgetter fra henholdsvis en faglært tømrers familie og en arbejdsmandsfamilie. Der er stor forskel på de to familiers indtægt og forbrug, og budgetterne illustrerer, hvor stor spredning der var i arbejderbefolkningens indkomster. Tallene er hentet fra Statens Statistiske Bureau, som i 1898 fik en række arbejderfamilier til at føre regnskab i et år. Tallene ligger i den højere ende af skalaen, da det er velfungerende familier, der tog del i undersøgelsen. Alligevel giver de et indtryk af, at forbrugsniveauet var væsentligt lavere, end det er i dag.

I husholdningsbudgetterne kan eleverne se, hvor meget der blev brugt på kost, husleje, skat, fritid og fornøjelser, tøjindkøb mv. Det er oplagt at sammenligne tallene med elevernes og deres familiers eget forbrug. Der er flere ting, der er værd at lægge mærke til: Over halvdelen af familiernes indkomst blev brugt til mad, huslejen svarer ca. til 1/5 af indkomsten, og familierne betaler næsten ingenting i skat. Vi har omregnet husholdningsbudgetterne til nutidens kroner, så det er muligt for eleverne at sammenligne tallene med deres egne familiers indkomster og forbrug.

Som nævnt under husholdningstemaet er det oplagt at lave et tværfagligt projekt med hjemkundskab, hvor eleverne kan undersøge, hvor langt pengene fra datidens kostbudget rækker i dag.

Kommentarer til hjemmesiden er velkommen

Hvis du bruger Til Dagen og Vejen i din undervisning, vil vi meget gerne høre din mening om hjemmesiden. Send derfor en mail til linda.noergaard.andersen@arbejdmuseet.dk med dine kommentarer. Så vil vi gøre, hvad vi kan, for at forbedre materialet.